

MA

IRODALMI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

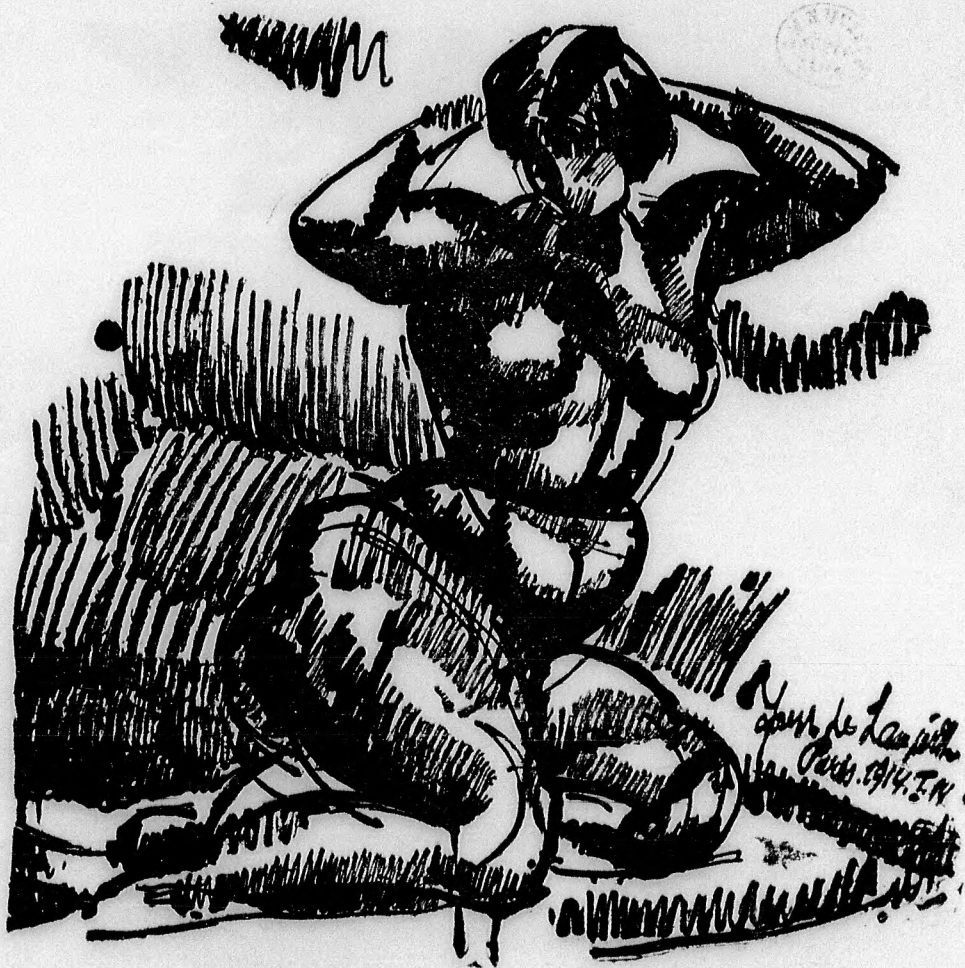
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Sziget-u. 16. I-14.

Szerkeszti és kiadja:
KASSÁK LAJOS

Előfizetési ár Magyarországon:
Egy évre 8 korona, fél évre 4 K.

TARTALOM: Nemes Lampérth József: Tusrajz I. / Kassák Lajos: Szintetikus irodalom (felolvasás). / György Mátyás: Három vers. / Ujvári Erzsi: Menekülők (novella). / Lengyel József: Parasztok atmoszférában (vers). / Nemes Lampérth József: Tusrajz II. / Nemes Lampérth József: Tusrajz III. / F. Murányi Jolán: Hat vers. / Sinkó Ervin: Relief egy új templom oltárára (vers). / Hungarikus: Diákolás (novella). / Mácza János: Színházokról. / Réti Irén: Tersánszky Józsi Jenőről. / Hevesi Gyula: Singer Henrikről. / Propaganda.

I

2

Nemes Lampérth József: Tusrajz

Ára 60 fillér.

SZINTÉTIKUS IRODALOM

(Részlet a Galilei Kör-ben december 3-án tartott előadásomból)

Tisztelt Uraim és Hölgyeim, legelőször is megbeszélésre vett témám címét szeretném odamódosítani, hogy nem az új, mert az már volt, hanem a legújabb irodalmat próbálom meg közelebb hozni Önökhöz; azt az irodalmat, amely most teszi első lépéseit a nyilvánosság felé és így akaratlanul is leginkább csak az érte, vagy ellene szóló elfogultakat beszélgeti. Ennek az irodalomnak a jelentkezésével már a háboru előtt is találkozhatott itt-ott a figyelmes olvasó, de első szerves összeállása A TETT című folyóirat volt, ahonnan idegen beavatkozás miatt s az évekig tartó bizonytalan stagnálás elől, még tudatosabban és mennyiségben is meggyarapodva a **MA** című lapba lépett át, hogy minél kevesebb idővesztéssel fussa meg azt az utat, amelynek legmesszebbi célja is a művészet.

Ezt a sokat kompromittált szót: művészet, most azonban minden érzelmesség és holdkóros romantika nélkül mondom ki és szeretném, ha Önök is, túltéve magukat minden esztétikai tradíciók, úgy vennék az eszükbe, mintha teszem azt mondtam volna: becsületesség, jómunka. Magasabb terminológiával — Életforma. Mertha volt irodalmi törekvés, amely egyének teljesedésére érdemesült azért, hogy az élet ízét iparkodta mondatokba konzerválni — akkor ez az irodalom a világ eszenciájának készül, mert nem egy utólrétegen ideálja, hanem szülőanya az élet.

Felolvasott verseimmel, mint említettem, cikkemben elsorolandó állításaimat kívántam illusztrálni s most a könnyebben hozzáférhető rendszeres módszerrel is egyengetni próbálom annak az irodalomnak »titokzatos« utját, amely minden újabb iskolát magába olvasztva, de a legkevésbé sem egy új iskolai értelmezésben szintétiikus irodalomnak nevezi magát.

Ha komolyan végiggondoljuk annak az egy-két évtizednek az irodalmi kezdeményezését és beérkezését, a mely nagy részben félremagyarázások nélkül előttünk zajlott le, akkor két érdemes csoportról kell megemlékeznünk. A megfigyelők és az analitikusok csoportjáról. Művészi módszerük nem azonos értékű, de a maga idejében mindkettő kielégítő volt, úgy a téma artisztikus kidomborítására, mint a publikum szuggerralására.

Sorrendben elsők a megfigyelő írók voltak, akik egész máig tartó életükkel, szerintem, Molnár Ferencben érték el módszerük nincstovábbját. Molnár arriválása óta ugyan jelentkeztek újabb és megint újabb kísérletezői ennek az iránynak, de ezek is csak annyiban tudtak elődükétől különbözni, hogy szociálisabb témakörrel próbálkoztak, erősebb vonalakkal húzták körül alakjaik kinti formáit; művészi értékben azonban egyikük sem tudott többet revelálni a mindenkinek ismerős típusnál.

Ezek az írók az életben, a köznapokban egészségükkel, vagy dekadens groteskségükkel domináló alakokat válogatták ki könnyen érzékeltethető figurákká írói munkásságukhoz s minden törekvésük odairányult, hogy papírra ügyeskedett megfigyeléseik minél inkább olyanok legyenek, mintha az életből vágták volna ki azokat. Az ő prizmájukon csak a dolgok külső megjelenése jutott át, s így amit életben tartó szándékkal lerögzítettek, az soha sem volt több a tárgyak szemmel láthatóságának a kopírozásánál — vagyis a mindent jelentő belső élet, az egyéni erő és akarat megőlése volt.

Mondanivalójukat nem megírták, hanem leírták. Így: ha például témájukban vér szerepelt, anélkül, hogy annak világot jelentő fontosságát tudták, vagy csak megakarták is volna éreztetni, a szemek hatása alatt leírták, hogy: vér... a nagyapa székéről, ami husz szélütött esztendejét dajkálta már el az öregnek, egyszerűen leírták, hogy: szék.

Életesnek lenni, ezt úgy értelmezték, hogy minél hűebben, azaz minél ismertebben papírra ragasztani azt, aki, vagy ami véletlenül az író szemé elé botlott. Ez az elmélet vitte a céljuk felé és minél közelebb jutottak a céljukhoz, annál szimplábbak, átlátszóbbak lettek. A megfigyelő írótól övrje legkiteljesedettebb pontján ábrándult ki az olvasó. Ezen a ponton már annyira tipikusan kapta a dolgokat, hogy minden önhittség nélkül mondhatta: »ezeket én is épen így látom«. Az író semmi újra, semmi ingerlőre nem eszméltette rá az olvasóját, megelegette azt a tulajdon kis látkörével s így szinte észrevétlenül fölöslegessé váltak az ő könyvekbe rótt megfigyelései.

Ezek után az élethűséget keresők után, mintegy élet tartalmat adni akaróknak jöttek az analitikusok.

Mielőtt azonban ennek az iránynak a részletesebb megbeszélésébe kezdenék, mintegy a két irány közti űrt kitöltő író: Móricz Zsigmondot kell felemlítenem. Móricz írói egyéniségében, csakúgy megtalálhatjuk a megfigyelő, mint az analitikus iskola jellemző vonásait. Mint iskolai példa azonban egyik irányt sem reprezentálja. És ezt a pontosan sehova nem tartozást itt nem mint hibát szögezem le. Sőt, ha előadásom kerete megengedné, könnyen kimutatható lenne, hogy épen ez az iskolai skatulyázhatatlansága hozta meg könyvei osztatlan sikerét. Móricz Zsigmond a megfigyelők végzetes hibái nélkül erős és gazdag áthidaló az analitikusok erőnyeire. Hogy Móricznak így a két irány között való kifejlődése tudatos akaratból vagy szerencsés véletlenből történt —

azt most nem vizsgáljuk. Tény az, hogy elődjére vált, hogy abba az iskolába sem lépett be, aki pedig sokszor előtte jár értékben...

Az analitikusok módszere tartalmasabb, tudatosabb és művészetre törekvőbb, mint a megfigyelőké, de igazán művészi eredményhez ők sem tudtak eljutni. A megfigyelők beérhetetlen végcélként tekintették a típust, ők egy fixpontnak fogadták el s ezt nem tovább fejlesztették (ezt nem is tehették volna meg) hanem egyhelyben tipegve az olvasó előtt millió részre vágták, faragták, nyúzták a delikvenset, hogy aztán művészi eredményűt ugyancsak az olvasó előtt verítékezzék össze olyanná, ahogyan azt az életből kikapták. Elődeik véletlenülre bízott ráhibázásai mellett, ők a bányászok nehéz munkáját végezték s ami az olvasók figyelmét rájuk irányította, nagy részben, ez a becsületes munka volt. S bárha abszolút eredményt ők sem értek el, nagyszerű értékek kell elismernünk, hogy elődeik helyzetvéletlenei és a mindenkor rutinból eredő szellemeskedései helyett, ők egy biztos alapon dolgoztak, tudatossággal indították el a témájukat és egy pontos pszichikai és logikai elgondolás megoldásával zárták le mondanivalójukat.

Az analitikus irány legtisztább, de nem a legartisztikusabb, képviselője Ambrus Zoltán. Ő volt az első, aki a pszichológiai módszerrel komoly hatást ért el nálunk, ő lett az analitikus-iskola atyjamestere, de tisztán művészi szempontból már cizelláltabb, artisztikusabb egyéniségeket is látunk nálanál.

Több nevet is elsorolhatnánk, de elégedjünk meg egygyel, a többit is igazoló Kaffka Margittal.

Ambrus filozófikus ereje mellett ő a művészi nobilitást is elhozta, ő vitte bele írásaiba a legtöbb artisztikumot, de az olvasók egyre nagyobb közömbösségét ő sem tudta tovább érdeklődéssé dolgozni. Akik pedig több, kevesebb tehetséggel és komolysággal utána és körülötte jöttek, azok, minden famulusok példájára, már csak az eluntság felé tudták segíteni az analitikus irodalmat. Ugy annyira, hogy a mai embernek fárasztó, sőt már tarthatatlan is ez a szinte laboratóriumi módszer. Az analitikus könyvek iránt csakúgy pszichológiai, mint fiziológiai okokból egyre közömbösebbek lesznek az olvasók s nagy részük inkább lemond az olvasásról, sem hogy az író lélektani bogarászásait végig figyelje. Azt azonban kétszeresen is hangsúlyoznom kell, hogy az olvasó közömbösségének itt egészen más oka van, mint a megfigyelőknél volt. Ott, mindig a maga szemében is felöltő ismerősöket kapott — tehát legjobb esetben is csak az író technikai ugrabugrálása tudta megfogni; itt, előtte még ismeretlen értékekre ébresztették rá — de viszont olyan kemény sablonokba szorított, nehézkes technikát kapott mellé, amit már a mai idegéletben túlhaltott fizikumra sem bír el.

Hogy gondolat vezetésem ugrás nélkül kapcsolódhasson további fejtegetéseimhez, legalább csak névleg a naturalizmust, az impresszionizmust és a szimbolizmust is fel kell említenem. Ezek az irányok semmi fejlődésbeli hatással nem voltak irodalmunkra. A legtöbb értéket az impresszionista Kosztolányi hozta, de értéke nagyrészt finom egyéni szókincséhez és könnyed, szinte játékos technikájához kötődik — s ezért az a költő csoport, aki ma az ő hatása alatt pengeti a lantot, valósággal fuldokol abban a szinegyveleghben, ami Kosztolányinál még szimpatikus érzelmi romantika, de náluk már csak kulturáltan vakulások a »babonás« hold alatt. A másik két iránynak is, vagyis a naturalizmusnak és szimbolizmusnak is megvannak a Kosztolányihoz hasonló képviselői, például: Barta Lajos és Tóth Árpád. De szép munkáik, mint mondtam, fontos lényegbeli fejlődést nem jelentenek. S bárha ezzel fentartás nélkül elfogadtuk, hogy eddigi irodalmi életünket a megfigyelők és az analitikusok dominálták, úgy hiszem ennek a két alapiránynak a lemaradási okát sem kell tovább magyaráznom. Erényeit és végzetes hibáit közvetlen magunkon tapasztalhattuk ki s ha kifapasztaltuk, bizonyára közös az az érzésünk, amellyel egy új irodalmi áramlatot várunk, sőt minél több bizalommal és szeretettel segítünk azoknak, akik ennek az új áramlatnak egy közös szükségletből előlépett megindító akarnak lenni. Vagy kertezés nélkül: akik már azok is.

Most magunkról.

Mert az az irodalmi mozgalom, amely a **MA** című lapban koncentráltta erőit, s amely mozgalmat, valljuk be, nagyon kevesek kivételével még esztelen mániának vagy raffinált humbugnak tart a közönség — minden képességével azt az irodalmat akarja megcsinálni, amely témájával és technikájával egyaránt kielégítene a mai embert. Hogy gáncsolóink, állítom a maguk hibájából, mennyire felületesen vették át eddigi munkásságunkat, azt semmi sem bizonyítja jobban, annak az atavisztikus refrénnek a felénk röhögésénél, amivel már a közvetlen előttünk járó nemzedéket is megpróbálták agyonverni. Azok már rájuk bizonyították magukat, de most meg ő rajtuk nem akarnak túllátni. Ezideig, ami erkölcsi honoráriumot (az anyagiakról nem is beszéljek) kaptunk, azt a bolondok, gazemberek, gyermekrontók és hasonló jelzők értékében könnyen elkönnyvelhetjük. Eleinte elkeiserítették majd megneveltették bennünket ezek a sablonos, nálunk minden ujnak kijáró dicséretnek, de hittel megkezdett utunkról egy pillanatra sem tudtak eltéríteni.

És büszkéek vagyunk rá, ma már megértőink és híveink is vannak ezen az uton. Miénk a fiatalság és ez a legnagyobb bünnünkül felelő erényeinket is igazolja. Lapszámunkról lapszámunkra gyarapodnak azok, akik a legtöbbet adó művészi értéket találják meg produktumainkban s irodalmunkat nem gyökértelen divatnak, hanem az előttünk járó irodalom egyenes és törvényszerű tovább fejlesztésének érik.

A magunk hite és tudása szerint, mi sem valljuk magunkat másoknak, mint néhány progresszív egyéniség áthidalásával az analitikus irány tovább fejlődésének, az értékes életjelenségek tudatos szintetizálóinak.

Mozgalmunk első *hírnökeinek* valljuk: versekben Ady Endrét, prózában Révész Bélát.

Ez a két ember messze, bent az analitikusoknál kezdte meg az irodalmát, de intuícióikkal már túljárték az iskola legkitoltabb kereteit is. Munkáikban itt-ott már a szintetikus világszemléletét sejtették.

Révésznel példa erre a „Vonagló falvak” című regénye, Ady versei közül pedig a „Fekete zongora”. Érdekes, hogy az íróknak különben gazdag övrjéből ennek a két munkának volt a legtöbb megismerője, félremagyarázója. Pedig, azt hiszem, a mai ember részére egyik írásban sincs mit meg nem érteni és mind a két mű legkiteljesedettebb zsenijében mutatja be az íróját.

Révész regényalakjainak a tragikumuk már csakúgy a marokra fogott egész mai emberiség tragikumuk, mint ahogy nem az emésztés felett bóbiskoló fej cirógatására szánt hangulatocskák a »Fekete zongorá«ba zsúfolt erők végzetes uralma.

S ha most felidézem, bizonyára Önök közül is sokan emlékezni fognak arra az Ignotus írásra, ahol Adyt magyarázva így kiált föl a »Fekete zongorá«-nál: Kutya legyenek, ha értem ezt a verset, de az bizonyos, hogy nagyon szép». Amit Ignotus ésszel még nem tudott felfogni, kultúrával telt finom idegeivel már megérezett s mi most szívesen használjuk fel érvnek tulajdon munkáink magyarázásához ezt a bátor kijelentést, amit annak idején mindenki fegyvernek kapott el Ady és hívei ellen.

A »Fekete zongora« című versében, nyilván az a forró, kemény temperamentum, ami Ady egész költészetét aláfűti, egy pillanatra abba az új, mindent átfogó levegőbe dobta a költőt, amit mi most teljes tudatossággal és korszerű életkívánásunkkal akarunk az olvasó köré hajtani. Őt az ősi, vad zsenije dobta föl egy pillanatra erre a magaslatra, a mi szintetikus világnézetünk, tudatosan szocializált emberességünk már az első lépéseinket is ebben az atmoszférában léptette velünk.

Mi már tudjuk szintetikus életünket, mi érezzük szoros mindenhez tartozásunkat a világban és ezért a legszebb életformának tartjuk azt a harcot, amit a társadalomban és művészetben végig akarunk harcolni.

Mozgást akarunk, ami mindent mozgat! Mozgást akarunk, ami egy biztos centrum felé mozog!

Az analitikus írók elérték azt, hogy évekig magukra tudták figyeltetni a csömörbe esett olvasót — mi most velünk vagy ellenünk, de minden esetre valamely biztos irányban dolgoztatni is akarjuk őket.

Mozgalmunk alapelve: a mindent tudás és a semmiibe bele nem nyugvás!

Nincsenek halálkívánásaink és nincsenek esztétikai skrupulusaink!

Mint minden igazi költő, mi is a jót keressük és a szépet akarjuk énekelni — de a fogalmak átértékelésében!

Mi nem a sápadt tespedést, hanem a vidám akciót tartjuk a költészet szülőjének!

Minket nem a szomorúság csökolt homlokon, hanem a soha meg nem elégedés kergeti a vérünk!

Világnézetünk és temperamentumunk harcra és a harcban vezetésre predesztinál bennünket!

Nem vagyunk fálnak futó rajongók és egyetlen eszme elvakult utopistái. Nem optimisták, hanem pesszimisták vagyunk s így az élet legmagasabb értelemben vett igentői!

Tisztában vagyunk azzal, hogy az emberiség sorsát teljesen jóvávaltoztatni nem lehet, mert ahogy a társadalmi és etikai törvények módosulnak, úgy változnak, nőnek, szélesednek az emberek igényei is. Ez a fejlődés törvénye és mi ezt helyesléssel megértjük. Az élet elviselelésében csak narkotizálni lehet az embert — ez a narkotikum: az akció s így nekünk a társadalom legszívében gyökerező költőknek első hivatásunk ezt az akciót minél életesebb ütemben, minél céltudatosabb pont felé mozgatni!

Öntudatos lények vagyunk, utálunk minden feminin játékot, megalázkodást, szerelmi tömjénezést és ezek az elvi álláspontok determinálják költészetünket!

Szociális elveinken belül azonban teljes szabadságot követelünk a költészet részére, úgy a mondani valók megválasztásában, mint a téma kidolgozási módjában!

Az új költészet csak egy szempontot értékel: a világ szintetikus látását, s a költemények megcsinálásánál mindenekfeletti célja a világban ezer felé futó alakok, gondolatok és érzések összefogása, egy új és egységes életté formálása! A műánszok és poémák nem fontosak, minden a nagy egész érdekeit szolgálja, azét az egészséget, amely mindenkor valamit állító, demonstratív egység.

Részletesen körülírtam, hogy költeményeinkben hogyan, miért és milyen életű egységre törekszünk s most szólhatunk néhány szót olvasóink ellenünk vetett legsúlyosabb kifogásai ellen is.

Fontoskodó ábrázattal nem egyszer vágták már a fejünkhöz, hogy verseinkben nincsenek nagy gondolatok s hogy verseinkben nincs meg a vers legfontosabb kelléke: a rím — így tehát verseink alapján véve nem is versek. Ezeknek a jámbor követelőzőknek a maguk módján igazuk is van. Verseinkben a szentimentális »eszmei« pózok és a rímeknek minden különösebb ok nélküli rémes felhalmozásával valóban nem igen talál-

kozik az olvasó. De ezt a »felületességünket« egy pillanatig sem fájlatjuk. Mentegedődzés nélkül elismerjük, hogy iskolai mintákhoz hasonlítva verseink nehézkes, bárdolatlan tömbök, s hogy aki élvezni akarja őket, annak első sorban ebben a nyersnek látszó, de valójában át meg átfurt-faragott, tömegben rejlő provokációban kell a gyönyörűséget megtalálnia. Ezen túl aztán az igazán művészi munka minden poétikai, zenei és plasztikai variánsát megkapja. A művészetet, mint bármely más társadalmi produktumot, komoly életszükségletnek tartjuk s ha az emberek nem föltétlen előre megrágván kívánják a fizikai tápszereiket és nem föltétlen behungyt szemmel szeretnek üzletet kötni, jogosan kívánhatjuk, hogy épen olyan komoly munka árán élvezzék a művészet szépségét, mint amilyen komoly munkába került annak a megcsinálása. S ha így kifogások vannak ellenünk, verseink egészét nüánszirozott fogásokkal, mesterséges felhígításokkal soha sem kívánjuk az olvasók észére játszani. Mert írásaink kidolgozási módja egyenesen a téma széles és mély elgondolásából, a mondanivalónk meghamisítatlan természetéből adódik és ami nem kevésbé fontos — ez a módszer is előnyösen megkülönböztet bennünket az előtünk járóktól, az irodalmat eddig legkomolyabban vevő analitikusoktól.

Fentebb már megemlítettem, hogy mi az analitikusok továbbfejlődésének valljuk magunkat s ezt az állításomat most részletesebben is körülmagyarázom.

Az első és legfontosabb pont, ahol találkozunk: a téma komoly elgondolása és precíz feldolgozási módja. A második, ami különben majdnem önkénytelen következménye az elsőnek: az olvasó állandó hozzátartozása az íróhoz. Ezeket túl azonban még a jóhiszemű laikus előtt is szinte ugrásszerűnek látszik az elkülönülés. Az bizonyos, hogy elválásunk momentumai sokkal fontosabbak, mint az együtt haladásé.

Az analitikusok az életben jelentkező típusokat még elfogadták munkájuk kiindulási pontjának, mi már minden külső, mechanikai segítség nélkül, sőt a legtöbbször annak ellenére — magunkból termeljük ki alakjainkat. Ők az olvasó előtt indították el, honcolták fel és rakták össze újra életté a témát, mi szigorúan magunkba fordulva végezzük el ezt a pszichikai és logikai vonalvezetést s csak a tiszta komplex eredménygel állunk ki az olvasó elé.

A magunk tudatosan szintetizált énjéből az analízis rejtett, de nagyon gondosan végig vezetett fonálára rakott gondolati, érzési és formai konklúziókból építjük ki az új szintézist.

Mondani valónkat soha sem magáért és csak magában adjuk, hanem az egyetemes világba állítva, mintegy a nagy életnek vérrrel és velővel izült viszonylatát hangsúlyozzuk. A célunk és jósikerült munkánk tehát mindenkor több mint, amit a rossz, a sima nüánszokon elromlott szem meglát benne s ha olvasóink érthetlenséggel vádolnak bennünket, ennek a vádnak egyedül ők adják az alapját. S erre mi, ha nem is csodálkozással, de mindenesetre jogos elkeseredéssel csak ezt kérdezhetjük: vajjon hol van az a műélvező közönség, aki a „Nyugat“ hosszú és becsületes kulturmunkája mellett legalább is a hét év előtti Ignótus megérzéseihez fejlődött?!

Olvasóink elismerik költészetünk újságát és nem minden komolyság nélküliségét, de megértésünkig csak nagyon kevesen tudnak eljutni, bárha — mondom — érthetőségünk kulcsa a lehető legegyszerűbb és mindenkinék a legkisebb örület nélkül is hozzáférhető. Még csak előlegezett jóhiszeműséget sem követelünk magunknak, csupán józan elfogulatlanságot kérünk a közönségtől.

Költészetünk kikristályosodott művészi eredménye egy tudatos agybeli és érzésszerű folyamatnak s verseink szubjektív belső megmintázásai azoknak a momentumoknak, a melyek az alkotás pillanatában legjelentősebb szerephez jutottak életünkben. Verseinket nem a kívülünk álló világ mechanikus dinamikája váltja ki belőlünk, hanem egy, az agy mérő és kiválasztó retortáin átment folyamatnak új, egész és demonstratív formába robbanásai.

Hangsúlyozom tehát, aki verseinket előveszi, az nem a régi értelemben vett szívreható zöngeménnyel hanem egy, előtte eddig ismeretlen aktív erővel találja magát szemben.

Verseinkben mindenkor mi magunk, a költők, a szociális alapon rendezkedő agresszív emberek lépünk az olvasó elé. Célunk soha sem az elaltatás, hanem a folytonos harcra ingerlés, az egyélet kihasználása s megértjük azok idegen ráncbámulását, akik bennünket is a szép és jó ősi sablonjaiban, valahonnan a dedapáiktól örökölt esztétikai fogalmakkal akarnak lemérni.

Verseink szülője a végtelen s így a lemérési formánk is csak a végtelen lehet!

A legtöbb olvasó, saját számára, azzal zavarja meg verseink értelmét, hogy sorainkba, amelyek novellisztikus tartalom nélkül, gondolati, zenei és plasztikai instrumentumai a nagy vízióknak — olyan tartalmat iparkodnak beledolgozni, ami bennük született meg, vagy amire valaki már megtanította őket. Csökkönyösek és makacsok a maguk észjárásában, de vigasztaló, hogy az olvasóknak ezt a fekete betegségét mind előbbre és tűrhetőbbre változtatják az idők.

S mi hisszük, hogy akik ma az érthetlenségünk miatt mulatnak rajtunk, azok a legközelebbi holnapokban már azokon is mulatni tudnak majd, akik a mi érthetlenségünkön mulatnak.

Kassák Lajos

A 46. B. V. V. BALLADÁJA

Tükörablakban buborékos képem,
pad, bakaszomszéd, meg bakaszomszéd,
másik, másik, ijedező villany,
kalauznőzubbony hártyakocsin,
ha zóttyn a vaskos, zóttyn a híg —
Katafalk! pondrók toporzéka kifütyten
üvegen
jaj, jaj, jaj, jajanyám jajanyám
Nyugati Keleti Nyugati Keleti.

Katafalk! pondrók toporzéka kifütyten,
sok mécs áskál est olaján,
mint vontatóláncokat huzavonogtják
a tömkelegeknek csördülését.
Tükörablakban a buborékos képem
belebök az utca tífokába
mindenestül
jaj, jaj, jaj, jajanyám jajanyám
Nyugati Keleti Nyugati Keleti.

Beléböknek az utca fokába —
azon mód a kövek redvéhez gyúrtak,
falat sikált növendék húsom,
jó rend ruhámból haj de lehasználtak
hüsmocsku kések smirglije voltam
vérem szöktetését bőgve toltattak
ficánkra
jaj, jaj, jaj, jajanyám jajanyám
Nyugati Keleti Nyugati Keleti.

Vérem szöktetése! [menetidő 10 perc]
Nagy ház, nagy ház, pokolrejteck kuckók,
vacsora, pipesség, nem ismernek, nem vagyok,
tapadós mellyes-szavak, harapós ösztövérszavak,
dunyhás szobaszag, volt csak, volt csak,
Brassó, Nagyszeben, Lupény, Petrozsény,
10 perc
Jaj, jaj, jaj, jajanyám jajanyám
Nyugati, Keleti, Nyugati, Keleti.

Brassó, Nagyszeben, Brassó, Nagyszeben
utazik a tükör, utazik a képem — — —
Hej, ki a város, a pörkös, a zúzott,
a szutykos, a férges, a zápos, az ápor,
hetedhét üszök bélpoklossa:
a hadipüpos amottan, vagy pedig
én?
jaj, jaj, jaj, jajanyám jajanyám
Nyugati, Keleti, ... Keleti ... Keleti ...

ÓDA, KESELY GEBÉVEL

... Császár út ... Általános Kötanyag Gyár ...
Az ut: nyomtalan csapás, tüdön mulató levegő —
A fénymiazmás villamos: hólyag,
[nemzöje s ura levegőjének]
ablakára matricázott gyűrött alakzataival
az elengedő marokból egy terpedőbe pezsdül.
Árnyak csuklanak fuvások vászonára.
Közben
a hirdetőkürtő elindul és átnyurgul a félfeketen.

Most: tururum, tururum, tururum:
hánytorog a faracéjtett, üléssészegett rinocerosz,
szarva, a bevert kaľapu plundratömég, pénzbagóért
hárgyal,

aztán: tum, tum, tum,
Gebe, Gebe, Gebe,
Kesely Gebe, Gebécske, ki cingáran széthigultál,
az éji ut tenélküled nem ér egy sóhaj-torzását!

A szememet kitöltöd, papírmásé dromedár,

Megroppant lábaid possadtság csépei,
Kiforduló átitt nyelved: digitális cseppegető,
Kajla ikerfüleid: kacsingatós lobogócskák.
Mi az, hogy irhajelőlt vagy? !
Apátlantól apátlanhoz hír jóbolondja vagy.

Biggyedt, falatrafenekedő véknyad
az odvasságban: hús.

A LIGETBŐL KELT FEJEK

A fák elég kopaszok már, hogy eklektikusok legyenek,
vállukba cövekelt kérges, csomós nyakuk alatt
csupa gerincetörött haj lomposodik a megválhatlan
kabáton.
Bár a nyak országutain organismusok szállingoznak,
csutkája [lásd!] csapódik
s amit begyür: az a Minden, s ami künn reked:
Eliminatio.
A forróságban csinpaszkodó, zsibbadt, ordasos
szövedék volt,
s most átlátunk a fején, csudamódra „a fáktól látjuk
az erdőt”

A liget a levegővel észrevétlenül összeadja magát.
Lent, az avar kavarog, mint zavart gyomor, szív, agy
s más zsigerek,
szökkenti akrobatás roham, ha súrolja a szélsiheder.
Arra jár a költő, túlkölteti orrát, ha megcsipi az évad,
s mialatt arrébb egy belga igásló nem akar már
szálka-legelni,
ő a fűbe tőrja fejét, felette pedig az eklektikusok
jobb kézzel sodort aranyat reszketnek rá, míg baljuk
símitja a mennyet.

György Mátyás

MENEKÜLŐK

Fehér házak ölén jólakott asszonyok nyugtózna.
Csönd.
Csurog az eresz, a falak alján négy fekete csöpp ül.
Valahol húst darabol a hentes.
Csönd.
Szagos üstök alján habzik a szesz.
Puhára csuklanak a kábuló fejek.
Aztán csak a kék, hatalmas ég dominál.
És csönd... csönd.
A porban csontos gyerekek építik a maguk várát,
nyulós sárral a nap is szét foly.

A táncoló szögek alatt bus egyforma emberek térde
török. Fejük röpül, inukat nyúzza a fekete sár.
Fölöttük csönd — láрма — tűz — berregés —
naphorulás. Verekszik a gép, kattog — morog,
kitárt szárnyakkal megáll, mint a sas — lezuhan.
Egyszerre száz szem mered a piros foltra.
Valahol ének csendül.
Ok mennek, mennek. Néma szájukat asszonyok nyi-
togatják

Hová?
Hová?

Vonul a trén. Nehéz kerekek török a követ, mélyülő
ágyútorkok ijesztgetnek. Izzadt lovasok voniák
előre a keresztes kocsikat. Lányok virágot do-
bálnak, égő szemük vakba világít.
Csak egy csöppet!
Fordul a szekér, tetejére nagy lyukakat éget a bujó
nap.

Az égig lángol!
Kapát ide!
Jaj, a tehenek!
Vizet!
Szekeret!
Hintalovam!
Segítsetek!!
Emberek!
Csak a pénzem!
Várjatok!!

Tűz hull. A meglekelt házak egymásra roskadtak.
Vizet!
Kapát!
Megzavart eszükkel a kaput keresték.
Nyugtat felé!

Az ingó sorok alatt siró anyák meztelen gyerekeket
huztak. Emberek csomóba futottak, párjukat kia-
bálták.
Egy megvadult ló közéjük tiport — elnémultak.
A miséző pap kar nélkül szaladt ki a templomból.
Rohanó lovasok kürtölték tele a várost.
Vonathoz!

Vörös füstbe rohantak.
Az utolsó kút előtt egy elszakadt karó szurt az égbe.
A dombról lefelé gurult a rőfögő csorda.

Egy ijedt asszony árokba szülte halott fiát.
A karám tetőn sűrű zsirfüst csapkod, lovak égnek,
nyerítve lecsuklanak csak a fejük, az égő lámpás
világít ki a rácson.
A legázolt mezőkön csattogó harangnyelvek bucsuz-
kodnak a fülekbe.
Ökör bődül még valahol.

Véresen csúsznak a keskeny lépcsőn.
Görbülő hátukat a másik puhítja. Torkukba karcossa
ülededik a szagos füst.
Kormos kőbuckák tetején vörös, kék szemek jeleznek.
Remegő kezek aranyat csörgetnek.
Elég?
Az enyém is!
Indul!
Az ablakokra ragadtak.
A tehenek!
Apám!

Tátott szájukba csak a hold zubog bele békitőn.

Ujvári Erzsé

PARASZTOK ATMOSZFÉRÁBAN

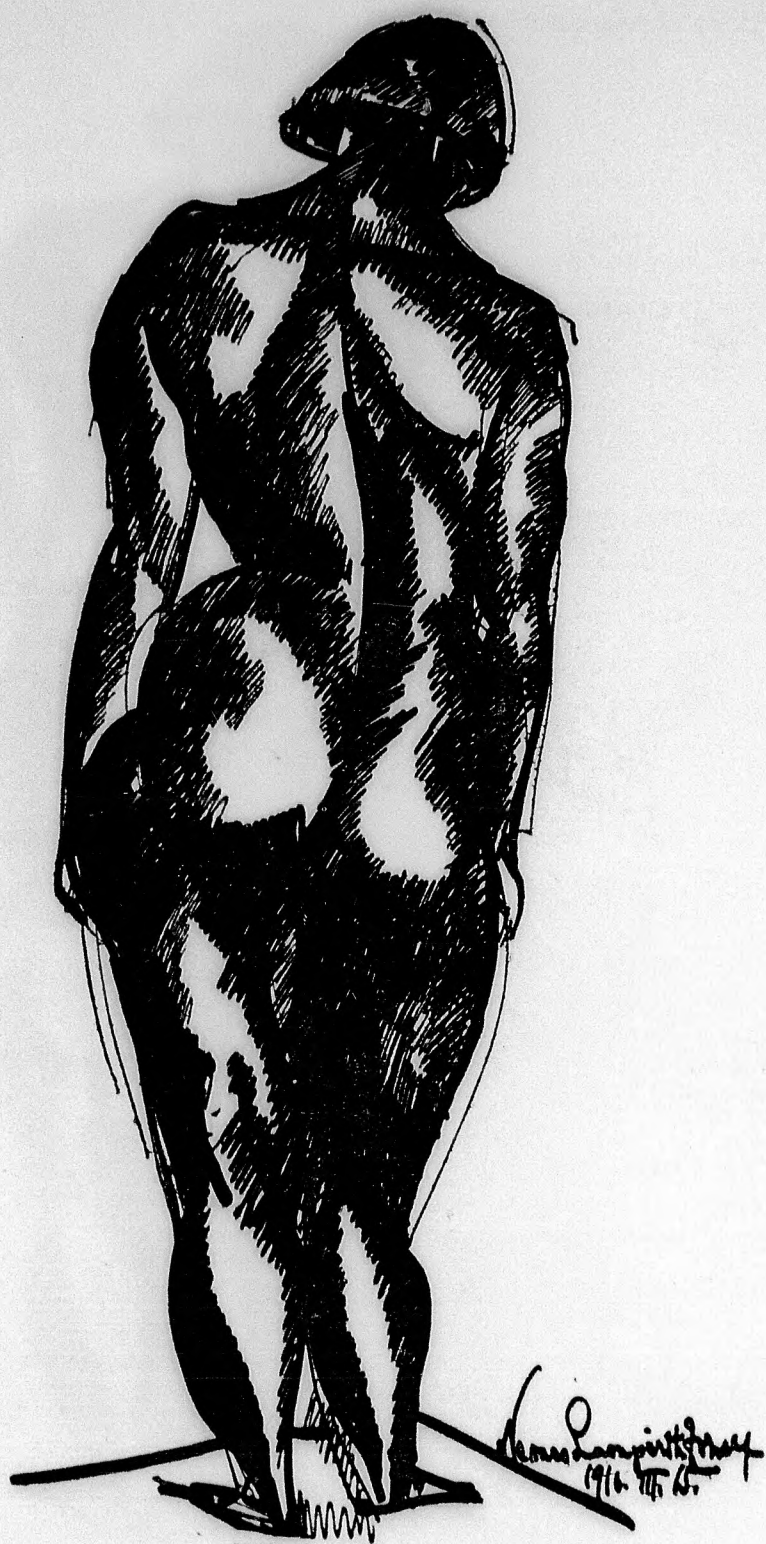
Zsirba párnázott izmokon feszül a nadrág.
Egy kis ordítózás ványadt héresasszonyokkal.
Vaskos ujjak (régebben még parasztot pofoztak)
(Már? birni se lehet velük)
Kissé visszakiváncozik a pompás ebéd.
Kiegyenesedett dolgosok és nap elé villogó vasszer-
számok
Korai víziója kerengeti gyorsabb ütemre a vért.
Vén tolvajok berzegetik a világot!!!
Hej, telefon, jóság, kultúra, szolgabirodság, megyei
székhely,
Katonaság!
de jaj mittegyek majdha?
Nem, csak újbor meg zsiros étel,
Gutaütést inklinál a jótermő föld
És télen meg héviz a hustól tulszózt lábnak.
Buza a malomban.
Dió a napon.
Fen csorog a must.
Lenn bolondításra forrnak a borok. — —
— A kávéházi szájha várja a horkabatos urat.

Ur!
Ur!
(Szépek a parasztlányok)
Sűrű vér, butaság, góg, újbor, kaszinó,
sárban, fröcskölnék, lovak.

Gazdasszony, kávéházi, pestről hozatott lány. És Ilus
Tejfölös kapros káposzta.

Gyertek gyorsan, gyorsan éhesek,
Mert megeszik előletek a világot.

Leugyel József

Nemes Lampérth József: Tusrajz

Nemes Lampérth József: Tusrajz

MA

Igen, program.
Gyűlölni a tegnapot
az ostobát,
kinél maradni
bűnös hűség
és impertinens szagú
lustaság.

Mert haladás
e száguldó villanszekér
átrohan a mán
s ha lett *tegnap*,
bárgyúk hűsége,
kerékakasztója
lenne
a többi jövőnek
s akarónak,
s benne
ha vón tükör:
micsoda torz pofát
látna a holnapután!

A *Ma* ma program,
erős levegő,
a hegyről jött
szokatlan erős,
csipős,
de hogy tágul a tüdő!

Holnap is a holnap
mája,
s mai napok
holnapjának,
holnapoknak
holnapjának
valamikor
ősanyáról
büszkeséges
legendája!

SZÉL A KŐSORON

Nagy csendek váltják
lélek aranyát,
körültem gurul
holt sarkokban megáll,
s ablakon szórom
én ki
Isten vagyonát?

Aztán hogy bedudál
és válik a csend,

kis szelek viharok
hordják ott lent,
a szívem tán sir!?

Aranyok — papírok
felszálló — lemálló
füstök és csillagok
marad a rongy,
a szívem tán sir!?

Felváltott aranyok
kószáló csillagok,
én a bús pazar
kacagok,
— szél dudál kősonon,
de teherben a lelkem
újra zárt,
s holnap megint
a csend kivált
aranyat,
Isten vagyonát?
Magam birtokát!

VÁNDOR VÁGY ÉNEKE

Túl az óperencián
egy sziget,
s mint tikkadt képzelések képén
egy liget,
csupa holdfény
míg alszik a nap,
s felkeltén
kedvvel mén
a takaró alá,
mit maga szőtt.

Túl az óperencián —
mely maga is végtelen, —
már látszik
és hív
a végtelen,
derekán pántlika
és úgy lobog feléd,
vezet — botlasz — és még
mégis egyenest.

Túl az óperencián
cseng — zajos kikötő
odáig nagy hajó
a híd,
lárt karjai veszély s örömöknek
várnak,
szüretelsz mustot,
ecetet,
de ott vagyok ha hívsz.

A parton ott messze
túl az óperencián

kölcsönöz szárnyat minden szitakötő,
repülhetsz — szállhatsz!
— s végre is állhatsz
lábadon,
ha fáraszt a futás, —
de soha
az unalom utól nem ér.

MI SOHSE HALUNK MEG

Ma ébrednek bennem
a kedvek
rég mesterséghez,
mik kezdetbe haltak,
de folyton pislogtak,
mint csökönyös mécsek
öröknek csűfolt lángok.

Ma sirtam magamért
a holtért,
újult születőhöz
szóltam gügyögő szokat,
és csörgő csörgetyűt
ráztam. Szipogó élet,
induló élet ráznak!

És hólyagzó szemfödőt
emel a sóhaj,
alatta éjszaka, de csak a szemem.
— Gyerünk kicsikém, ölbeli álom
tele van csordúltig
veled szívem.
Anyád és dajkád
Arlak az Úrnak
te szent mesterség
lélekzavar,
— rügyben erősség,
nyáron az illat,
de őszi dérben
kavargó szélben
ezerszin lágyan
ölelve takar,
— ölbeli álom,
góliáth álom,
tele van csordúltig
veled szívem.

APRÓ SÓHAJTÁS

Most sóhajom van a jóért,
a jóért,
jóért,
mi úgy fekszik a kívánságba,
mint dinyébe a mag
és oly sok is

annak,
ki nem becsüli, —
— s értő szívek
koldus éneke érte
epedőn döng
száz éveken át,
míg egy szeme
csirába kap.

ÁLDÁS A MAGVETŐRE

Jött a hétfejű sárkány
delelő erőbe,
lángos sörényét borzolta a szél,
ki Vész-paripáján
ficánkolt alatta
s nem mozdult szeméből
a meredt indulat.
És megindultak mind
a parancsára.
A milliók mind,
lángvérű emberek,
. . . hoplá hollá Vész-lovam
ma tűz bortól részegszünk
erek csapja ma csörgedez.

Vad hajsza — kavarodás . . .
szent a cél,
és az eredmény csillag,
— de földön vágat a hétfejű sárkány
s tüzével búzt okád,
meg vérszagú homályt,
. . . könnyeznek a csillagok.

A hét fej mind üvölt,
. . . dúlt határ,
meg omlott házak holtra siketülnek
— mint gazdáik a súlyos föld alatt —
. . . véres szívek halálra dobolnak
szenteket Kik halálban vigasztalnak
előket — kik holtra válnak.

A hétfejű sárkány robog a szélbe,
vágat keresztül nagy temetőn . . .
. . . patyolat fehér lobogó gyócsba
halad utána
életet termelő
áldott magvető:
A béke! A béke!

F. Murányi Jolán

Hát azt tudod, hogy én ki vagyok? Megmondta a Kati néni? Tudod, hogy már régóta tetszel nekem? No, csak ne félj... Mít nevensz?

(Hideg a keze. És az ujjai, mintha izzadnának.)

Ugy, le kell tenni a kendődöt. De ne takard el az arcodat. Hadd lássam. Milyen szép hajad van. Megcsókolom a hajadat.

(Fülledt illatok. Ez idegen. Hát ez a nő. Más, mint én. A haja istállószagu.)

No, édes kicsi Juliska, ne takard el az arcodat. Mért nem szólsz? Sírész? ... Vagy nem tudsz beszélni? ...

Adj egy csókot. Látod, én nagyon szeretlek.

(Hát nem érzi, hogy én hogyan szeretem? Még nem szerettem soha senkit. Ez lesz az első.)

Pedig az Iluska... De az urilány. És máshoz megy jövőre. Miért nem az engem?

Ennek a keze olyan hideg. Leveszem az arcáról. Ez a csók? Hideg... Idegen. Furcsa. Ez nem lehet az igazi. Van még másféle csók is. Biztosan van, mert ha nincs, akkor nem érdemes élni. Most ebéd után van. Vesepecsenye körítve. Omlett. Kint is meleg van. De miért állunk itten?)

No hát te is csókoldj meg engem, Juliska.

Szépen, szenvedélyesen. Ugye te is szeretsz? Csak csókoldj. No, ne affektálj. Hát miért jöttél ide, ha nem akarsz megcsókolni?

Mondd, mit adjak a csókodért?

Akarod, hogy előbb a kezedet csókoljam?

(Az Iluska belém dőlné a kést, de jó volna. Ettől nem kellene.)

Ne neved... Előbb a kezedet csókolom, hogy aztán te is megcsókoldj... Csak ne neved...

Hát nem tudsz beszélni, csak nevetni?

(Ki ez? És miért van itt? Nem tartozik hozzám. Utálatos, hogy mindig nevet. Pedig még csak aztán kell szeretni. Tudom-e majd szeretni? A hőre szép legalább. De a szája olyan idegen. És a szemei... Nem az én szemeim.)

No, csókoldj meg hát szépen. Ugy, amint én téged. Szeretsz-e te is engem? Addig nem merek hozzád nyulni, ameddig nem mondod, hogy szeretsz.

(Jó volna most kinn a szabadban. De muszáj szeretni. Milyen a csók?)

No most csókoldj vissza; ahogyan csak tudsz.

(Az Ohm-törvény... Miért jut most ez az eszembe? Ez nem az igazi csók. Miért gondoltam másra? Persze ez a kényszerképzet. Nagyon ideges vagyok. Mért nem lettünk magunkon kívül az első csók után... Jókai hazudik. Az első csóknak nincs ize.)

Most gyere, Juliska. Ül le. Tedd le a kabátodat. Ugy.

Most a bluzt is levetjük. Miért nevensz? ...

Nem akarsz? Hát akkor mért jöttél ide? Mít nevensz?

(Még egy szót se hallottam tőle. Csak nevet.)

Ez a furcsa száj...)

No, Juliska. Csak szépen.

(A bűnös gyöngör kárhozatba visz... Péter Hugó igazat mondott. De ez nem kárhozat. Ez valami különös szenvedés.)

Szeretnék most a földön hemperegni. Vagy ráütni a zongorára, hogy csak úgy zúgjon. Ez a tavasz. Erdei utakon most jó lenne fehér ruhás lányokkal. Azoknak a melle tiszta lehet és fehér.

Ezét még nem láttam. Fáradt vagyok. Rossz ize van a számnak.)

Az istenért, csak ne neved mindig. Hol tanultad ezt? Hát nem tudsz felelni?

Juliska!... Juliska... No hát ne tégy úgy. Ne légy rossz. Tudod, hogy én téged nagyon szeretlek. Még nem szerettem soha senkit.

(Erdőben, fehér ruhás lányok. Tiszta mellük. Ott égő szájak vannak. Az erdőben. Bimbók a fákon. Iluskával de jó volna. Ha az is eljönne hozzám...)

Pfuj, milyen aljas vagyok. Gyertyák égnek és ez nem akarja, hogy égjenek. Ki ez?... Miért jött ide?... Mít ebédelt? Mít gondolt, amikor idejött?)

No, Juliska...

(Én tiszta, erős férfi vagyok. Feszül a mellem. És ez itt egy külvárosi szagu olromba parasztlány. Aki csak röhögni tud. De mégis kell szeretni. Ma végre látni fogok olyant, amit csak a képes atlaszban láttam. Az szent dolog lehet mindenkinél. De nincs semmi illata a testének.)

Juliska... Most már igazán mondom, nem várok tovább. Ha nem fogadsz szót, akkor erőszakkal is le tudom venni a ruhádat.

(Mert én az éjjel elhatároztam, hogy már nem várok tovább. Meg akarom ismerni a nőt... Ez egy nő?... Milyen furcsa. Olyan, mintha fiu volna.)

Hallod, Juliska? Én nem várok...

Miért takarod el az arcodat?

És miért nevensz?

Hát nem tudsz beszélni?

(Erdőn a fehér ruhás lányok. Itt a sár. Pfuj, mivé lettem. Hogy könyörgök neki.)

Hát ha nem tudsz beszélni, akkor menj haza, te röhögő állat. Nem bántalak. Csak menj. Csak menj.

(Még bántottam. De kellett. Mért nem mozdul... Sir?...)

Juliska, sírsz? No, nem bántalak.

(És nem sir, hanem még most is csak nevet... Mi lette? Persze, persze... Azt mondta Karcsi, hogy ő csak megfogja az ilyen lányokat, aztán...)

No hát, én azt nem tudom. Én szeretnék leborulni előtte, aztán könyörögni, hogy szeressen.

Mert még nem szerettem soha senkit. Fehér ruhás urilányok az erdőn. Szalag a hajukban. És szökék. Ez itten fekete. Piszkos.)

Nesze, Juliska. Itt a tíz koronád.

(Holnap újra kölesön kell kérni Karcsitól.)

De most menj. Itt a kendőd. Már nyitom az ajtót.

(Még mindig itt van. Milyen lassan teszi föl a kendőjét.)

Nem hallod? Nem kellesz. Mert nem tudsz mást, csak röhögni. Ha jó lettél volna, nagyon szerettelek volna.

Most csak menj a suszterlegényekhez. Azokhoz való vagy. No, nem akarlak bántani. Csak ki innen. Igen, az ajtó be van csukva. Itt a kulcs.

(Utálat, fürtelem. Tűz szakad le az égből, ha hozzám ér. Még ő akar most megcsókolni.)

Nem. Nem kell. Ha nem tudtad szépen adni, most már nem kell. Csak menj. Pá. Jó mulatást.

(Kinn nyesik a fákat. Halálszagú tavasz. Mi lesz most énvelem? Ereimet mindjárt kipattantja a vér.)

Hungaricus

MŰVÉSZET

A Téli Tárlat kritikájául az alábbi levelet regisztráljuk:

ORSZÁGOS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT

BUDAPEST, VÁROSLIGET, MŰCSARNOK.

967/1916. szám

A „MA” T. Szerkesztőségének

Budapest

Tisztelt Szerkesztőség!

Az igazgatóság beletekintett folyóiratuk küldött 1-ső számába és kimondotta, hogy a kért allandó tiszteletjegyet nem engedélyezi.

Budapest, 1916. november hó 29.

Tisztelettel

LESSKÓ JÁNOS,

n. titkár.

SZÍNHÁZAK

Modern színpad

Bárdos Artúr új színházához, a mai állapotában, nem illeik az elmélyedő nagyot keresés hangja; impresszionisztikus hatásokra, hatáskeresésre van büszközve a Koronaherceg-utcai kis otthon — és ezt a célját nem csak tapogatózva keresi: készen adja.

Puha, meleg nézőter, a bőven adagolt plusz élő színével előntve; (— tudatosan használtam az *otthon* szót —) sok levegő az Andrássy-úti zsúfoltság, sőt a többi színházaink ketrecessége után is, felszabadítóan sok. És a fáradt ember idegeivel kacérkodó kényelem. A kis színházak otrombán fizetes térkihasználását teljesen elmellőzték a tervezők: a néző valóban csak a színházban és hangulataiban tudhatja magát, a kemény könyökű szomszédok bosszantó közelsége nélkül.

A bölcsös széksorok fölé magától érthető természetességgel elkelődik a színpad.

Falus Elek és Herquet Rezső becsületes, tudatos és komolyan művészi munkát végeztek.

A színpad jelenjén túl, a színpadnak a tegnapi és jövőbe kapcsolódásában keressük a ma jelentőségét.

Ismerve Bárdos Artúrnak a színpad fejlődéséhez tűződő elveit, és ismerve a Bárdos által elképzelt új színpadot, a Koronaherceg utcai új színházat úgy fogadjuk, mint: egy lépést a cél felé. A művésztől: egy normális, átgondolt lépést, a régi, Andrássy-úti kabaré tulajdonosától: eredményes és tudatos előrelendülést.

Talán helyes is ez, a lépésekre tagolt, előrehaladás, talán biztosabb módja a távoli cél elérésének minden nekihívás-

nel — a közönség szempontjából mindenestre rokonszenvesebb, az üzleti meg-alapozás szempontjából pedig határozot-tan az egyedül célhozvezető.

Hibái csak a művészet szempontjából vannak.

A cél homályosul: a művész száz és száz kísérletnek áll elébe.

Ereje pazarlódik.

A végcélért hevülő kedve lohad.

Megszédül a pillanatnyi sikertől.

A közönséghez törődik.

És: öregszik — öregszik.

Anélkül, hogy tudná: lesz e utódja, aki célját tiszta kézzel teljesíti be?

Pedig mégis csak ez a minden: siker, böse, tapsviharban: az emberét váró cél —

Az új színpad.

Bárdosnak: a stilizálva életes színpad. Másoknak: azon is túl, a dráma színpadja.

Stilizáló színpad felé:

Az impresszionista kabaré színpad stádiumában.

Ez ma Bárdos színháza.

Műsora még kabaré műsor, de komolyabb szándékokkal, mint az Andrássy úton

Komolyabb szándékkal: döccenőkkel a szándékok keresztülvitelében. Herceg Ferenc helyzetkomikuma, Emőd Tamás edeskedés finomkodott drámoleltje, Villányi Andor szentimentalizmusa erősen a romantikus színházak fülledtségébe kívánkoznak a „Modern Színpad” egészséges levegőjéből.

A jó kabaré-műsor *egységessé kívácsoló hangulat* (hatás) *skalájának fölmenőjéből* (mert ez a cél!) bántóan leng ki a Lovászi „Csillagok” c. dala és a Szép Ernő chansonja.

Ani igazán öröms haladást, megúj-sult művészetet jelent itt: az a díszletezés és rendezés! A magánszámok téren ható előfűggőnyei mellett a „Károlin” meglepő díszletezése: már-már tiszta színpadművészet. Nálunk Bárdos Artúr az első, aki színpadának elosztását, s a díszleteket hozzáméri a színpadon mozgó alakok nagyságához, mozgási lehetőségeihez: életéhez. Már csak egyszerűsíteni kell, hogy eljusson a tökéleteshez.

Néhány név: Medgyasszay, Mészáros, Vendrei, Rózsahegyi, Bekeffi, Ross... és a régi kedvencek.

Örülünk az új vállalkozásnak.

Szeretnők hinni, hogy Bárdos a színpadja meglevenítésében nem áll meg itt, ahol a pillanatnyi cél még szemelláthatólag a „kényes” közönség szórakoztatása.

Szeretnők hinni, hogy nem csak jó színházi közönséget, hanem egy kis drámai közönséget is nevel magának és a jövőnek. Színházában minden lehetőség adva van ahhoz, hogy ott ne csak szórakozást, hanem mélyebb, komolyabb művészetet is keressen a közönség.

Pompás nézőter, jól beállítható színpad és — gazdag jelenő művészgárda.

Nemzeti: Szépasszony

Naturalisztikus színműnek indul és et-csépelt bohózáti groteszkségeken keresztül jut el a szentimentális, romantikus vigjátékhoz.

Benne van minden, amit szerzője Gábor Andor, eltanult, megszokott változatos pályáján: drámai tónus, kabaré tréfa, az „időszerű strófák” naivitása és a darabfordító Gábor technikai öröksége.

A mai szerzők dráma elképzelésének látószögéből: színpadra termelt darab; s az a közönség szempontjából is. A megszokott drámafejlésztés becsületesen átvett formájára támaszkodva mozog előre az első és harmadik felvonásban — a harmadikban a betöltött kötelességérzet langhaságával. Pedig ép ott a legrosszabb, ahol vigjátékírói feladatát vélte beteljesíteni a szerző: a második felvonásban! A tanárpár figurája, a revolverezési jelenet, és az egész, átlátszóan ravaszkodó, nagytmondani akarás — izléstelen, rossz. Kifacsart.

Mentségei: egyszerű, kellemes, őszintesége — az író bevallottan nem akar se mélysgkutatóvá pápaszemenedni, se költői magasságokba ringatózni — és a dialógusvezetés könnyedsége.

Ezeken túl az előadásának köszönheti sikerét a Szépasszony. Csaknem minden részletében pontosan összevágó megjártás: — általában.

Odry impozánsan vezette az együttest. Kifogástalanul mozog, beszél — él. Bagor Gizi öröms érzéseket vált ki jó irányban fejlődő játékával — még ebben a szírupos, gyenge szerepben is. Márkus Emília túlhatoltta, elaffektálta mondanivalóit, gesztusait: kevesebb hangszállal sokkal szebb eredményt ért volna el. A többiek játékából Rózsahegyi és Kis Irén emelkedtek az átlagon felül.

Magyar színház: Grál lovag

Fattyúk, grótok és grófnők szentimentalizmussá lyrizálódó tragikumát írta meg Zsiros István patetikus, regényeskedő

szólamokban. Darabjában semmi olyan nincs, amit már többszörösen ne látnunk, ne tudtunk — és nem untunk volna. Új formába szedett reprise sok-sok romantikus drámának.

A Magyar színház két vendég-színessel igyekezett megzamatosítani az újdonság estéit. Részünkre még a két tehetséges ember munkája se tudta — legálább is élvezhetővé színesíteni Zsirus István „drámáját”.

Máczsa János

Visszontlátásra Drága . . .

(Háborus regény. Irta: Tersánszky Józsi Jenő. Nyugat kiadása)

Ez a regény, témájával abba az irodalomba tartozna, mely a háború rengeteg öklözésétől vadult, türest nem tűrő, harcos generációból születendő; abból a generációból, akik nem hisznek a „hiábáság” kényelmes-drága babonájába, amely kövér-puha tenyérral fogja be sokak szívét s szavaakat száját. Ez az irodalom ezer lehetőségét keresi és találja majd az igazat kimondásnak, a fájdalmas valóságok naprafordításának; s nem szűnik sá-pítózókat — borzasztó munkájával, míg az egész szörnyűséget a legmattábbal s a legtompábbal is fölérteti. Ennek az irodalomnak volna szolgálatja Tersánszky regénye is, ha témájának megoldatlansága, a „játszi” stílus s a szentimentális levélforma, nem adna túl sok okot arra, hogy megtagadjuk. Tersánszkynek ismerjük előbbi gazdag életű, keményen megmondellált novelláit s így kétszeres elkedvetlenedéssel tesszük le „háborus regényét” amelyben valami igaz nagy elményt, vagy előfantáziált drámai lehetőséget kerestünk — s egy elpuhult, magát elejtő emberke

romantikus illegését kaptuk. Rosszul esik, hogy épen ennek a könyvnek az apropóján kell felpanaszolnunk az irodalomnak sokat ígérő fiatal erők letörését, vagy megalkuvását, az egyszerű érvényesülés reményében. De felpanaszoljuk, mert ez a jelenség szinte mindennapivá szokott nálunk. Tersánszky fiatalosága, előbbi írásait formáló akarata és merése nagy igényűvé tett bennünket vele szemben — s most az első könyve után nem vagyunk benne biztosak, hogy valóban egy mélyről izzó kohó volt-e az, aki eddig magára figyelte a szemünk. Nem szívesen hinnénk, hogy csalódtunk benne, de jó-hiünkkel a jövőre, most nem nyonihatjuk el sajnálkozásunkat, az író tehetetlenségén, mellyel könyvének témáját elfoszlatta és boszuságunkat azon a fölületeségen, ahogy megcsinálta.

Ugy látszik, maga sem értékelte eléggé a problémáját, másképp hogy imelyit-hette volna el azzal az így-is történhetik megoldással, amelyet a lírai epilogban ad. Megnyugtalt bennünket a felől, hogy az asszony mégsem ölte meg magát. Nem? Pedig megtehette volna! Ugy is történhetett volna. Semmi bekövetkezési kénszere nincs a regényalak öngyilkosságának, vagy életbenmaradásának.

Szinte föl mernők tenni a „bajos” formát is kengelemből választotta. Valóban sehogy másképp oly szerencsésen el nem kerülheti a lélektan kidoigozást, az események drámai megkomponálását, s a stílusnak szembeötölő hevenyészetsége is semmi más formában nem lehetett volna megbocsáthatóbb, mint így. Hisz nem író, csak egy mindenen túl, halálra készülő asszony írja.

De még ennyi elmészre-appeallata is kevés. A végén ott van az „epilóg-féle”, a kedves, lírai hűzelges az olvasóhoz, szerény hivatkozással az író katoná voltára. — ennek már csakugyan nehéz ellentálni, s kielégítetlenségünknek is nyilván mi vagyunk az okai, mert mi a há-

borus regény cím alatt egy ígéretes tegnapra való hivatkozással komolyan háborus regényt vártunk Tersánszkytól.

Réti Irén

Világnézet

Irta: Singer Henrik. (A „MA” kiadása)

Nem holmi egyéni nézetek és önkényesen helyeseknek felvett szemlélet-dési formák — mint ahogy a cím után vár-nók. Megállapításokat találunk itt, a természetfudományok abszolút módszereivel szigorúan levezetett és kiállított tárgyi megállapításokat, sok tekintetben lényegesen újakat, vagy legalább is jelentőségükben fel nem ismerteket. A fűzet oly tömör összesűritése a világmindenséget összefoglaló gondolatoknak, hogy sokkal részletesebb tárgyi ismertetéssel is csak igen hiányos képet adhatnánk róla. Ezért is csak általánosságban jegy-gezzük meg, hogy a determinista és indeterminista világnézet közti ellentét kiegyenlítését és megmagyarázását találjuk a szerző megállapításaiban.

Hibáztatjuk, hogy sok helyütt erősen érezhető Haeckel filozófiája és Ostwald energetikai éleffelfogásával is nagyobb mértékben találkozunk, mint amennyire arra a szerző Ostwald megnevezésével hivatkozik. De az egész munkából az önálló kutatásoknak és a határozottan uttörő jelentőségű megállapításoknak így is olyan komplexumát kapja a gondolkodó olvasó, mint a mennyit a sokat beszélő és keveset mondó újabb filozófiai irodalmunkban sokszor egy-egy vaskos kötetben sem találunk meg.

Hevesi Gyula

PROPAGANDA

A »MA« első száma teljesen elfogyott.

November 15-ikén »MA« címmel új folyóiratot indítottunk s most sok reménnyel és jövőben bizakodással adjuk át lapunk második számát az igazi művészetet kérő és azt a szeretettel is honoráló közönségnek. Ismeretes az a művészi program, mely Kassák Lajos szerkesztő és a köréje csoportosult író- és képzőművészek munkásságát irányítja.

Ezen program hangsúlyozásával jelent meg a »MA« második száma is és szerkesztőnk személye bizonyosság arra, hogy folyóiratunkban továbbra is csak komoly értékű, megalkuvástól mentes művészi anyagot fogunk közölni.

A »Ma« tulajdonosai írók és képzőművészek s így lapunk barátai nem egy üzleti haszonra alakult vállalat tőkét gyarapítják, hanem közvetlenül segítik művészi programjuk érvényesítéséhez azokat, akiktől művészi értékeket kapnak.

Bizalommal fordulunk tehát az irodalom és művészet igazi barátaihoz és bejelentjük, hogy a közönségünkkel való érintkezést a folyóiraton túl, egyéb területre is kiszélesítjük.

Könyvkiadó vállalatot létesítettünk, művészi reprodukciókat fogunk terjeszteni, matinékat rendezünk

és egyéb eszközzel is dolgozni fogunk azon, hogy az üzleti tőke elnyomó ereje elől minél több művészi értéket szigetre mentünk.

Írók- és képzőművészek kezébe szilárduljon végre az irodalom és művészet sorsa!

Hogy célunkat teljes mértékben elérhessük, üzleti alapon kell nekünk is szervezkednünk.

Kiadóhivatalunk a szerkesztőségtől teljesen függetlenül működik.

Az üzleti munka iránti a kiadóbizottság intenciói szerint történik, de a kiadványaink művészi értékéért a szerkesztő felel.

s így aminek mi csinálunk propagandát: az tiszta művészet.

Népszerűsítés, felhívítás nélkül adjuk magunkat és azok elismerését keressük, akik így akarják a művészetet.

Nem elég a tehetség: tiszta szándék és komoly munka is kell ahhoz, hogy valaki igazi értékévé emelkedjen.

Hisszük, hogy lesznek sokan, akik megérteni és méltányolni tudják törekvéseinket és erőssé támogatják tömörülésünket.

A művészet ügye a művelőzők ügye is.

Nálunk nem a művészet az üzlet eszköze, hanem az üzlet eszköz a művészet felszabadításához.

Bizalommal hívjuk fel az irodalom és művészet barátait előfizetésre és a támogatás olyan módjára, mely nálunk ugyan szokafian, de Berlin és más külföldi kulturközpontok művészi életében régóta ismert.

Pártoló tagsági jegyeket adunk ki.

Vannak egy évi időtartamra vonatkozó pártoló tagsági jegyek és vannak állandó érvényűek.

Egy évre vonatkozó jegy ára 20 korona, állandó érvényű jegy ára 200 korona.

A pártoló tagoknak olyan jogokat biztosítunk, melyek számukra is érdemessé teszik a támogatás e módját.

A pártoló tagsági jegyek birtokosai a tagsági jegy érvényességi időtartama alatt

külön előfizetési díj nélkül kapják folyóiratunkat,

egyéb irodalmi kiadványainkért fél árat fizetnek,

évenként egy művészi értékű műlapot kapnak ajándékkul,

matinéinkra két darab félárú jegy áll rendelkezésükre

és alakulási stádiumban lévő egyéb művészi vállalkozásainkban is hasonló kedvezményekben fognak

részesedni.

Akik csak az előfizetési díjat küldik be, (egy évre 8 korona, félévre 4 korona) a felsorolt külön kedvezményekre igényt nem tarthatnak.

A „MA” kiadóbizottsága.

Január elején jelenik meg

Új költők könyve

címen a „MA” lírai antológiája

Ára **3.50** fillér

Előfizetéseket már felvesz a kiadóhivatal.

A »MA« kiadásában megjelent

Singer Henrik

Világnézet

című füzet

ÁRA 1 KORONA.

*Kapható minden
könyvkereskedésben.*

RÓZSAHEGYI

KÁLMÁN

(A Nemzeti színház tagja)

Szinész

és

**mozi-
iskolája**

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Értekezni lehet a
délutáni órákban

Telefon: József 31-05.

Modern Szinpad

Koronaherczeg-utca 6.

Ma és a következő napokon: **Ka-
rolina.** Herczeg Ferenc vigjátéka.
Főszereplő **Vendrey F. Julcsa Ju-
liette.** Főszereplők **Medgyaszay Vilma**
és **Rózsahegy Kálmán.** **Attak.** Vil-
lányi Andor jelenete. Főszereplő
Mészáros Giza. **Uj Gábor-, Har-
sányi-tréfák. Uj dalok és duettek.**

Kezdeté pont 9 órakor.

Borszéki ásványvíz

Gyomor- és bélrenyheség-
nél, hurutos dyspepsiák-
nál, cukorbetegségnél stb.
nélkülözhetetlen.

Kapirató mindenütt.

Főelárúsítás:

Borszéki Fürdővállalat
Részv.-Társ.

BUDAPEST, V.,
Nádor-utca 6.

Telefon: 36-52.